

ZATVORENE GRANICE

Programski izveštaj o uticaju zatvaranja granica na izbeglice u pokretu,
sa fokusom na žene i decu u Srbiji i Makedoniji, Septembar 2016.

UVOD I METODOLOGIJA

U ovom izveštaju predstavljena je analiza problema sa kojima se, posle zatvaranja balkanske rute, suočavaju izbeglice u pokretu, naročito žene i deca, koji na svom putu prelaze preko Makedonije¹ i Srbije. U radu su predstavljene i preporuke o tome kako zaštititi i promovisati njihovu bezbednost, dostojanstvo i ljudska prava.

Istraživanje o položaju izbeglica u pokretu, na osnovu kojeg je sačinjen ovaj izveštaj, sprovedeno je od strane Oksfama i partnerskih organizacija: Beogradskog centra za ljudska prava i Atine u Srbiji, Makedonskog udruženja mladih pravnika i organizacije

Open Gate (La Strada) u Makedoniji (za više informacija o partnerima, videti Priloge). Izveštaj je zasnovan na terenskom istraživanju, na informacijama koje su proistekle iz razgovora sa ženama izbeglicama, kao i diskusija u fokus grupama i iz sastanaka sa predstavnicima civilnog društva.

Ovaj izveštaj je finansiran od strane *UN Women* kao deo projekta *Migrantska i izbeglička kriza u zemljama Zapadnog Balkana*, koji sprovodi Oksfarm uz podršku lokalnih partnera. U ovom izveštaju su izneti podaci i gledišta Oksfama i partnerskih organizacija.

POZADINA I TRENUTNA SITUACIJA

U 2015. godini, došlo je do drastičnog povećanja broja migranata, a među njima i izbeglica, koji su pristizali u Grčku i putovali duž balkanske rute na svom putu ka državama Zapadne Evrope. Prema podacima kojima raspolaže UNHCR, u 2015. godini više od jednog miliona izbeglica i migranata prešlo je Sredozemno more. Većina prelazaka, čak 856.723, bila je iz Turske u Grčku, a to predstavlja četvorostruko povećanje u poređenju sa 2014. godinom. Skoro polovina novih izbeglica dolazila je iz Sirije, zatim iz Avganistana i Iraka.² Skoro svi su nastavljali put iz Grčke balkanskim rutom ka zemljama Centralne i Severne Evrope.

Dok su prethodnih godina većinu izbegličke populacije činili muškarci, od 2015. godine postepeno se povećavao broj žena i dece. Ovaj trend se nastavio i u 2016. godini, a polovina izbeglica koje sada pristižu u Grčku i putuju balkanskim rutom jesu žene i deca.³ Pored toga, od 2015. godine, zabeležen je znatan porast broja dece bez pratnje među izbeglicama.

Povećanje broja osoba koje tranzitiraju stvorilo je ozbiljne pritiske na države koje se nalaze duž zapadnobalkanske rute. Ove države bile su preopterećene, a njihove početne reakcije bile su reaktivne, spore i *ad hoc*. U toku prve polovine 2015. godine, izbeglice koje su putovale preko Makedonije i Srbije rizikovale su da budu uhapšene i/ili deportovane, postanu predmet zlostavljanja i iskorišćavanja od strane krijumčara i kriminalnih grupa i priuđene da spavaju na otvorenom, bez ili uz ograničeni pristup pomoći. Situacija u Makedoniji bila je naročito opasna, jer su sve izbeglice smatrane ilegalnim migrantima i ukoliko bi bile uhvaćene, boravile su dugo u pritvoru u uslovima koji mogu da se okarakterišu kao nečovečni i ponižavajući. U pokušaju da što pre prođu kroz Makedoniju, izbeglice su se putovale duž železničke pruge, zbog čega je dolazio do nesreća i smrtnih slučajeva.⁴

Kao odgovor na brojne kritike i najave Nemačke da će otvoriti granice za izbeglice iz Sirije, zemlje Zapadnog Balkana, uključujući Makedoniju, Srbiju, Hrvatsku i Sloveniju, povećale su koordinaciju duž balkanske rute i usvojile pragmatičniju politiku dopuštanja izbeglicama da prođu dalje. I pored toga što se moglo učiniti mnogo više, ove države su ipak preduzele neke mere da omoguće veći broj vozova i autobusa kako bi izbeglicama olakšali putovanje. U avgustu 2015. godine, u Makedoniji i Srbiji su uspostavljeni privremeni centri za registraciju na ulaznim tačkama gde se obavljala registracija tražilaca azila i onih koji samo tranzitiraju, te im se izdavao dokument koji im je omogućavao legalni boravak u trajanju od 72 sata kako bi mogli podneti zahtev za azil ili napustiti zemlju. Iako je to dovelo do poboljšanja situacije i dalje su postojali problemi sa obezbeđivanjem informacija i odgovarajuće pomoći, identifikacijom ranjivih grupa, kao i zlostavljanjem izbeglica od strane krijumčara.

Od septembra 2015. godine, izbeglička ruta preusmerila se ka Hrvatskoj jer je Mađarska postavila ogradi duž granice, a oktobra 2015. godine i potpuno zatvorila granicu sa Srbijom. Situacija duž balkanske rute se dodatno promenila krajem oktobra 2015. godine, nakon što su glavne izbegličke destinacije u Evropskoj uniji - Nemačka, Švedska i Austrija - počele da menjaju svoje liberalne politike prema izbeglicama i nakon što je Evropska unija počela da pregovara sa Turskom u pokušaju da zaustavi priliv irregularnih migranata.⁵ Bojeći se da će na njihovim teritorijama ostati „zaglavljen“ veliki broj migranata i osoba koje ne žele da traže azil, za čiji prihvrat nisu bile pripremljene, države duž balkanske rute počele su da primenjuju selektivne politike pristupa teritoriji. Tako je od 19. novembra 2015. godine, samo izbeglicama koje su dolazile iz Sirije, Iraka i Avganistana bilo dozvoljeno da pređu iz Grčke u Makedoniju i nastave svoje putovanje, što je ostavilo hiljade „zaglavljenih“ u

grčkom pograničnom neformalnom kampu Idomeni. Od 22. februara 2016. godine, Makedonija više nije dozvoljavala izbeglicama iz Avganistana da uđu na njenu teritoriju. Do marta 2016. godine, balkanska ruta je efektivno zatvorena za one bez važećih dokumenata sa vizom, ostavljajući hiljade izbeglica „zarobljenih“ u Grčkoj, Makedoniji i Srbiji.

I pored formalnog zatvaranja balkanske rute, iregularne migracije duž balkanske rute nastavljene su u manjem obimu, a krijumčarske mreže prilagodile su se novim uslovima i promenile krijumčarske rute. Precizan broj izbeglica, koji od aprila 2016. godine svakodnevno pristižu u Makedoniju i Srbiju, nije moguće utvrditi jer je nakon postizanja sporazuma Evropske unije sa Turskom registracija izbeglica i migranata po ulasku na teritorije ovih država prestala da se sprovodi. UNHCR procenjuje da je u maju i junu 2016. godine u Srbiju svakodnevno pristizalo 300 izbeglica i migranata, uglavnom iz Makedonije (80%) ali i iz Bugarske (20%).⁶ Prema podacima UNHCR i nevladinih organizacija koje rade sa izbeglicama, broj izbeglica koji pristižu u zemlje Balkana nastavio je da se povećava, a UNHCR primećuje da se „procenjeni broj izbeglica, migranata i tražilaca azila u Srbiji povećao od 2.800 sredinom jula do skoro 4.000 do 8. avgusta 2016. godine.“⁷

Za Makedoniju postoji još manje dostupnih statističkih informacija. Prema proceni Makedonskog udruženja mladih pravnika od jula 2016. godine, između 100 i 200 izbeglica dnevno je prolazilo kroz Makedoniju, a nekoliko hiljada se nalazilo u improvizovanim skloništima u planinama na makedonsko-srpskoj granici čekajući da ilegalno pređu granicu i uđu u Srbiju.⁸ S druge strane, broj migranata i tražilaca azila koji su se zadržavali u Makedoniji ostao je relativno mali, jer su mnogi žezele da nastave putovanje ka zemlji destinaciji što pre. Ipak, primećen je i veliki broj slučajeva da izbeglicama nije bio omogućen pristup postupku azila po ulasku na makedonsku teritoriju i bivali su vraćani u Grčku.

Slično kao i u drugim državama u regionu, Srbija i Makedonija su u početku bile preplavljene velikim prilivom izbeglica i migranata. Međutim, brzo su uspostavile sisteme za prihvat izbeglica ali je izostalo dosledno sprovođenje zakona o azilu i uspostavljanje adekvatnog sistema podrške, najviše zbog toga što su ovi sistemi bili napravljeni u uslovima mnogo manjeg broja izbeglica i tražilaca azila. Pokušavajući da odgovore na nastalu situaciju, uz pritisak međunarodnih aktera i nevladinih organizacija, Makedonija i Srbija su do jeseni 2015. godine usvojile planove reagovanja u slučaju povećanog priliva izbeglica i migranata.⁹ Ovi planovi su bili fokusirani prvenstveno na povećanje kapaciteta za smeštaj izbeglica i migranata u nadolazećem zimskom periodu, a kada je u pitanju posebna zaštita ranjivih grupa UN Women primećuje da je zanemaren rodni aspekt i posebna zaštita žena.¹⁰

U poslednjih godinu dana došlo je i do nekih obećavajućih razvoja na nivou politike obe države u vezi sa zaštitom izbeglica i migranata. Na primer, u Makedoniji su u novembru 2015. godine razvijene standardne operativne procedure za rad sa decom bez pretrpe kao i za ostale kategorije ranjivih izbeglica i migranata, uključujući stare osobe, trudnice, samohrane roditelje (aprili-maj 2016. godine), dok se trenutno razmatraju slične standardne operativne procedure za prevenciju i odgovor na rodno zasnovano nasilje u uslovima izbegličke krize.¹¹

Vlada Srbije usvojila je „Nacionalnu strategiju za rodnu ravноправnost za period od 2016. do 2020. godine“, koja prepoznaje žene izbeglice kao ranjivu grupu koja se nalazi u povećanom riziku od diskriminacije. Trenutno se razmatra novi nacrt Zakona o azilu i privremenoj zaštiti, koji bi trebalo da unapredi postupak azila.¹²

POSLEDICE ZATVARANJA GRANICA

Uspostavljanje restiktivnih politika prema migracijama i zatvaranje granica drastično je uticalo na položaj migranata i izbeglica. Ograničavanje pristupa postupku azila ne samo što je u suprotnosti sa međunarodnim izbegličkim pravom i međunarodnim pravom ljudskih prava,¹³ već dovodi do povećanog rizika za izbeglice primoravajući ih da se upuste u duža i opasnija putovanja do države destinacije. Zbog činjenice da je praktično nemoguće da izbeglice legalno stignu do države destinacije, sve veći broj ovih osoba se odlučuje da koristi usluge krijučara. U slučajevima kada ne mogu da plate krijučarske usluge, izbeglice postaju lak plen za zloupotrebu. Deca i žene, naročito kad putuju sami, posebno su izloženi nasilju i iskoriščavanju i opasnosti da postanu žrtve trgovine ljudima. Kako putovanja postaju sve duža i skuplja, migranti, a naročito žene, suočavaju se sa povećanim rizikom od iskoriščavanja, a neke od njih su prinuđene na prostituciju da bi preživele ili su postajale žrtve trgovaca ljudima.

Druge izbeglice su ostajale „zaglavljene“ na granicama ili na teritorijama zemalja u kojima su se zatekle, bez mogućnosti da nastave dalje. Gubitak nade da će stići do svog odredišta, u kombinaciji sa teškim životnim uslovima, nedostatkom informacija o dostupnim mogućnostima i pristupu postupku azila, uzrokovalo je visok nivo anksioznosti i stresa među izbegličkom populacijom. Činjenica da su mnoge od ovih osoba bile svedoci ili žrtve nasilja i razaranja u zemlji porekla i suočavale se sa brojnim opasnostima na putu samo doprinosi njihovom teškom

položaju. Mnogi su izgubili članove porodice i prijatelje zbog rata i sukoba u svojoj zemlji ili tokom putovanja. Mnogi su bili raseljeni nekoliko puta pre nego što su se zaputili ka Evropi. Iako postoji jasna potreba da se izbeglicama pruži zaštita kada je u pitanju mentalno zdravlje, usluge psihosocijalnog savetovanja bile su dostupne samo u ograničenom obimu.

Dvadesetsedmogodišnja Avganistanka koja putuje s mužem i troje dece, opisuje svoje teško iskustvo na sledeći način:

„Odrasla sam u Iranu gde sam se udala kad sam imala 14 godina. Pre nekoliko meseci deportovani smo iz Irana u Avganistan, što je bio najteži trenutak u životu moje porodice. U Avganistanu smo dočekani bombama i patnjom... Moja deca nisu mogla da idu u školu, a i da su mogla, nisam znala da li bi se živi vratili kući. Strah za naše živote naterao nas je da se uputimo ka Evropi... Preko Pakistana i Irana, zajedno sa još dve porodice, stigli smo do Turske. Iz Turske smo otisli u Bugarsku. Gladovali smo danima, bez vode, mokri i iscrpljeni, pešačeći kroz šume. Platili smo da nas prevezu u Srbiju i tada su nas razdvojili, govoreći da muškarci moraju u jedna, a žene u druga kola. Stigli smo u Srbiju, ali mi je teško jer moj muž i moja najmlađa deca nisu sa mnom. Nismo spavali noćima, molili smo se da su samo živi i da nam se javi. Muž me je zvao pre tri dana, rekao mi je da su dobro i da su u Bugarskoj, u kampu u Sofiji. UNHCR će nam pomoći da opet budemo zajedno. Sada smo ovde i čekamo. Ne znamo koliko dugo.“¹⁴

DECA I ŽENE, NAROČITO KAD PUTUJU SAMI, POSEBNO SU IZLOŽENI NASILJU I ISKORIŠČAVANJU I OPASNOSTI DA POSTANU ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA.

BRIGA O ZAŠTITI IZBEGLICA

ŽRTVE KRIJUMČARENJA I TRGOVINE LJUDIMA¹⁵

U periodu posle zatvaranja granica u martu 2016. godine, velika većina izbeglica i migranata bila je primorana da se obrati krijučarima kako bi nastavili svoje putovanje, što je povećavalo rizik da budu izloženi zlostavljanju, nasilju i iskoriščavanju. Makedonsko udruženje mladih pravnika dokumentovalo je brojne slučajeve izbeglica koje su se, prilikom dolaska u tranzitni centar Tabanovce u Makedoniji, žalile da su bile napadane i iskoriščavane od strane krijučara koji su ih prevozili preko Makedonije, a koji su im oduzimali novac, mobilne telefone i lične dokumente.

Pravnici Beogradskog centra za ljudska prava bili su angažovani u nekoliko slučajeva gde su izbeglice i tražioci azila, uključujući žene i decu, bili žrtve krijučara dok su pokušavali da dođu u Srbiju preko Bugarske. „Pored velike sume novca koju su morali da plate krijučarima“, navodi Beogradski centar za ljudska prava, „bili su izloženi nehumanom i ponižavajućem postupanju od strane krijučara, a policijski službenici morali su da intervenišu u nekoliko slučajeva kako bi ih oslobođili iz tajnih krijučarskih skrovišta.“¹⁶ Jedan takav slučaj je grupa od tri žene iz Avganistana sa četvoro male dece. Njihovi muževi su bili u pritvoru u Bugarskoj, ali žene i deca su uspeli da uđu u Srbiju uz pomoć krijučara. U Srbiji, krijučari su ih dve nedelje držali u zatočeništvu, preteći da će im oduzeti decu ukoliko im ne budu dali veliku sumu novca bez obzira što su im u Turskoj platili za putovanje sve do Švedske. Kada su ih policijski službenici oslobođili, žene i deca su prebačeni u centar za azil u Krnjači, u blizini Beograda. Ove žene su svedočile protiv krijučara koji su ih držali u zarobljeništvu, nakon čega su im

osobe povezane sa krijučarima zapretile da će njihovi muževi biti povređeni u Bugarskoj ako budu nastavile da sarađuju sa policijom. Iako je, u cilju povećavanja njihove bezbednosti, jedna osoba u centru za azil bila određena da sve vreme vrši nadzor nad ovim ženama i njihovom decom, one se nisu osećale bezbedno jer su smatrale da su osobe povezane sa krijučarima sve vreme bile u njihovoj blizini.

Nekoliko nedela kasnije, odlučile su da nastave putovanje, oslanjajući se ponovo na krijučare.

U SRBIJI, KRIJUMČARI SU IH DVE NEDELJE DRŽALI U ZATOČENIŠTVU, PRETEĆI DA ĆE IM ODUZETI DECU UKOLIKO IM NE BUDU DALI VELIKU SUMU NOVCA BEZ OBZIRA ŠTO SU IM U TURSKOJ PLATILI ZA PUTOVANJE SVE DO ŠVEDSKE

i pomoći. Kao što pokazuje prethodno opisan slučaj izbeglica iz Avganistana, ukoliko ne postoji odgovarajuća institucionalna podrška, žrtve trgovine ljudima će se još teže odlučivati da prijavljuju kršenja prava i mogli bi da budu prinuđeni da opet koriste krijučare kako bi dospeli u zemlju u kojoj će se osećati bezbedno.

„U MAKEDONIJI SMO POKUŠALI DA STUPIMO U KONTAKT SA KRIJUMČARIMA, ALI POŠTO NISMO IMALI DOVOLJNO NOVCA, PREDLAGALI SU NAM DA NAS ODVEDU U SRBIJU U ZAMENU ZA SEKSUALNE ODOSE SA ŽENAMA U NAŠOJ GRUPI. BILI SMO PREPLAŠENI JER SU KRIJUMČARI BILI NAORUŽANI.“

SEKSUALNO I RODNO ZASNOVANO NASILJE

U toku prethodnih nekoliko meseci, međunarodne vladine i nevladine organizacije ukazivale su na povećani rizik od seksualnog i rodno zasnovanog nasilja izbeglica na putu ka Evropi.¹⁷ Oksfamovi partneri u Makedoniji i Srbiji takođe su izveštavali o povećanom broju slučajeva rodno zasnovanog nasilja, uključujući seksualni i psihičko maltretiranje, seksualno nasilje iiskorišćavanje, kao i slučajeve nasilja u porodici.

Rodno zasnovano nasilje i dalje se retko prijavljuje policiji iz brojnih razloga. Bojeći se odmazde od strane počinioца - bili to nasilni muževi, krijući, druge izbeglice ili pripadnici bezbednosnih snaga - žene su radile birale da ne prijave nasilje u zemlji u kojoj se nasilje desilo. Bilo je slučajeva kada su žene prijavljivale nasilje tek kad su stigle u zemlju odredišta ili kad su napustile zemlju u kojoj se dogodilo nasilje. Takođe, s obzirom da je prioritet izbeglica i migranata bio da se što brže kreću ka zemlji krajnjeg odredišta mnogi su se bojali da će, ako prijave nasilje policiji, ostati zatočeni u dugom sudskom procesu sa malo ili nimalo specijalizovane podrške. S druge strane, posebno u toku izbegličke krize i masovnog priliva izbeglica, osobe koje su pružale zaštitu izbeglicama imale su poteskoće da prepoznaju žrtve rodno zasnovanog nasilja, kako zbog nedostatka vremena i privatnosti tako i u sted problema u komunikaciji i nedostatka prevodilaca.¹⁸ Problem je predstavljao i nedostatak bezbednih prostora u kojima bi se žene osećale dovoljno sigurno da pričaju o svojim problemima.

Oksfamovi partneri u Makedoniji i Srbiji su u svakodnevnom radu sa izbeglicama primetili povećano nasilje i učestalo zlostavljanje žena u tranzitnim i prihvatnim centrima. Primera radi, u prihvatnim centrima u Srbiji, na granici sa Hrvatskom, žene izbeglice su se žalile na verbalno maltretiranje i osećale su se ugroženim od strane muškaraca izbeglica kada su u toku noći isle u toaletu koji se nalaze izvan objekata za smeštaj. Zbog toga je nekoliko nevladinih organizacija obezbedilo ženama izbeglicama i migrantkinjama pištaljke i baktile koje mogu da koriste u slučaju opasnosti.¹⁹ Mnoge žene su izjavile da se osećaju nesigurno kad treba da koriste isto kupatilo kao i muškarci. Izlazeći u susret ovom problemu, obezbedeni su zasebni toaleti za žene u prihvatnim centrima u Srbiji i Makedoniji. Pored Oksfamovih partnerskih organizacija, i druge nevladine organizacije su dokumentovale povećanje broja žrtava seksualnog i rodno zasnovanog nasilja.²⁰

U uslovima povećanog nivoa frustracije, anksioznosti i agresije zbog prolongiranog ostanka u zemljama tranzita, u tranzitnim i prihvatnim centrima u Makedoniji i Srbiji primećen je porast broja slučajeva porodičnog nasilja. U slučajevima u kojima su Oksfamovi partneri u Makedoniji i Srbiji pomagali ženama i davali im informacije o tome kako da dobiju pomoć, žene su nerado prijavljivale nasilje, jer nisu želele da napuste svoje supruge u nepoznatoj zemlji.

Kako je putovanje postajalo duže i skuplje, povećavalo se i broj slučajeva kada su žene bile primorane na seksualne usluge da bi preživele. Na primer, nekoliko žena izbeglica u Srbiji prijavilo je pravnicima Beogradskog centra za ljudska prava da su, u zamenu za skrovište, hranu ili nastavak putovanja, bile seksualno iskorisćene u zemljama kroz koje su prolazile na putu do Srbije. Sedamnaestogodišnja devojka iz Sirije, koja putuje sa svojim rođacima, objasnila je predstavnicima Oksfamove partnerske organizacije Atina da su žene u grupi izbeglica koja je putovala sa njima bile ugrožene: „U Makedoniji smo pokušali da stupimo u kontakt sa krijućarima, ali pošto nismo imali dovoljno novca, predlagali su nam da nas odvedu u Srbiju u zamenu za seksualne odnose sa ženama u našoj grupi. Bili smo preplašeni jer su krijući bili naoružani.“²¹

Oksfam sprovodi aktivnosti sa iskusnim lokalnim partnerima, kao što su Beogradski centar za ljudska prava i Atina u Srbiji, i Makedonsko udruženje mladih pravnika i Open Gate/LA Strada u Makedoniji, koji su na terenu prepoznavali žrtve rodno zasnovanog nasilja i žrtve trgovine ljudima i pružali im pomoć i upućivali ih na relevantne institucije i organizacije. Oksfamovi partneri u Makedoniji i Srbiji su saradivali kako bi izbeglicama pružili adekvatnu zaštitu. Ipak, kao što ističe UN Women u svojoj *Rodnoj proceni izbegličke krize u Makedoniji i Srbiji*,²² koja je objavljena u novembru 2015. godine, i pored svih napora različitih organizacija „ne postoji sveobuhvatna podrška žrtvama rodno zasnovanog nasilja u svetu odgovora na širu kruz i zaštite izbeglica u Makedoniji i Srbiji, nema dovoljno obučenog osoblja koje bi moglo da pruži zaštitu žrtvama rodno zasnovanog nasilja, ne postoji ni sistemski tematski fokus na rodno zasnovano nasilje u okviru koordinisanog odgovora na izbegličku krizu, a u ovim državama nisu uspostavljeni ni servisi za pomoć žrtvama rodno zasnovanog nasilja.“²³

OBEZBEĐIVANJE INFORMACIJA I PREPOZNAVANJE RANJIVIH OSOBA

Blagovremeno obezbeđivanje informacija na odgovarajućim jezicima i prepoznavanje ranjivih osoba identifikovani su kao glavni problemi još na samom početku izbegličke krize 2015. godine. Dok su u prethodnim godinama izbeglice i tražioci azila bili zainteresovani samo za informacije koje se odnose na nastavak putovanja, posle zatvaranja granica postali su zainteresovani za informacije o postupku azila i dostupnim uslugama zaštite u Makedoniji i Srbiji.²⁴ Nepoznavanje procedura ne samo što je povećavalo anksioznost kod izbeglica na putu, već ih je činilo podložnim riziku od zlostavljanja.

Naročito veliki izazov sa kojim su se na terenu suočavali predstavnici organizacija koji se bave zaštitom izbeglica bio je kako dospeti do žena i devojka. Retke su žene koje putuju same. Naime, većina žena i devojaka među izbeglicama putuju sa članovima porodice ili u grupi rođaka i prijatelja, gde stariji muškarci uglavnom primaju informacije i dele ih sa ostatkom grupe. Ukoliko putuju same s decom, kako bi se, na primer, pridružile mužu koji se već nalazi u zemlji destinacije, one obično nastoje da se pridruže nekoj grupi i putuju zajedno kako bi smanjili rizik. Kao što primećuje UN Women: „Jezičke barijere, kao i kulturološki faktori, ograničili su mogućnost mnogih ženama da direktno pristupe informacijama (mnoge se oslanjaju na muževe u vezi informacija) i ... otežale su direktnu komunikaciju sa ženama.“²⁵ Nedostatak prevodilaca takođe je predstavlja problem, naročito u toku velikog priliva izbeglica u letu 2015. godine, ali se situacija poboljšala u narednim mesecima. Ipak, još uvek postoji potreba za većim brojem prevodilaca za persijski i paštu jezik, naročito žena prevodilaca.

Nevladine organizacije izrazile su zabrinutost zbog neuspeha policije i osoblja u centrima za smeštaj da prepozna ranjive osobe i da im obezbede odgovarajuću zaštitu i podršku, imajući u vidu da kvalifikovano osoblje i iskustni prevodilici najčešće nisu prisutni tokom prvog kontakta sa izbeglicama. Deca bez pratnje najčešće ostaju neidentifikovana i samim tim uskraćena na podršku i zaštitu u skladu sa najboljim interesom deteta (u nastavku videti deo o deci bez pratnje).

Pre zatvaranja granica, jedna od glavnih poteškoća u prepoznavanju ranjivih izbeglica bilo je ograničeno vreme, jer je glavni cilj izbeglica i migranata bio da što pre nastave putovanje do zemlje destinacije. Takođe, mnoge žene potiskivale su svoje lične potrebe – na primer medicinske probleme, iako su bile u poznoj trudnoći – zbog prioriteta grupe sa kojom su putovale. Drugi problem bio je nedostatak bezbednih kutaka gde bi žene mogle da se odmore i gde bi se osećale slobodnije da pričaju o svojim iskustvima na izbegličkom putovanju. Za vreme masovnog priliva izbeglica, kada je balkanska ruta još uvek bila otvorena, nekoliko nevladinih organizacija organizovalo je odgovarajuće prostore za decu i majke u prihvatnim centrima i tranzitnim područjima. Ipak, uskoro je postalo jasno da su ovi kuci bili prevashodno korišćeni za dečje aktivnosti, zbog čega su u narednom periodu uspostavljeni isključivo ženski kuci u prihvatnim centrima u Srbiji i Makedoniji, u kojima su žene mogle da dobiju sve potrebne informacije i potrebnu zaštitu.

Multidisciplinarni timovi koji su, između ostalih, organizovali i Oksfamove partnerske organizacije u Makedoniji i Srbiji, pružali su izbeglicama precizne informacije o pravnim pitanjima, vršili su brzu identifikaciju osoba kojima je potrebna posebna pomoć i upućivali ih na relevantne institucije ili organizacije. Decembra 2015. godine, Makedonsko udruženje mladih pravnika i Open Gate/LA Strada, uz podršku Oksfama, uspostavili su i obučili mobilne multidisciplinarnе timove (sastavljene od pravnika, socijalnog radnika i kulturnog

mediatora/prevodioca). Ovi timovi su obezbeđivali opšte i pravne informacije i psihosocijalnu podršku, prepoznavali ranjive slučajeve i upućivali ih na specijalizovane vrste podrške. S obzirom na to da se situacija i ruta kojom izbeglice i migranti kreću može promeniti veoma brzo, ovi timovi su fleksibilni da pružaju zaštitu gde god je potrebno. Ostanjajući se na postojeće kontakte sa predstvincima nevladinih organizacija u Srbiji, uspostavljen je neformalni sistem za razmenu i upućivanje ranjivih slučajeva.

Identifikacija ranjivih grupa naročito je bila otežana posle zatvaranja balkanske rute, kada su izbeglice ili migranti često pribegavali krijućarima i bilo ih je teško locirati. Takođe, neke organizacije su se suočavale sa problemima da pristupe mestima gde se nalaze izbeglice. Primera radi, lokalna policija ograničavala je nevladinih organizacijama pristup pograničnim selima Lojane i Vaksince na planinama između Makedonije i Srbije, na granici između Srbije i Bugarske, kao i na Horgošu i Kalebiji na granici između Srbije i Mađarske.

MNOGE ŽENE POTISKIVALE SU SVOJE LIČNE POTREBE – NA PRIMER MEDICINSKE PROBLEME, IAKO SU BILE U POZNOJ TRUDNOĆI – ZBOG PRIORITYETA GRUPE SA KOJOM SU PUTOVATE.

DECA BEZ PRATNJE

Od početka 2016. godine, broj dece bez pratnje koje putuju duž balkanske rute stalno se uvećavao. Eurostat je izvestio da je 2015. godine 88.300 dece bez pratnje zatražilo azil u Evropskoj uniji, što predstavlja za četvrtinu više u poređenju sa prethodnom godinom.²⁶ U Makedoniji i Srbiji ne postoji precizna statistika o deci bez pratnje, jer se više ne obavlja sistematska registracija svih izbeglica i migranata koji uđu na teritorije ovih država i ne postoji efikasan sistem za prepoznavanje i određivanje uzrasta izbeglica i migranata. Ipak, kao što objašnjava Beogradski centar za ljudska prava: „Info centar za azil primetio je povećanje broja dece bez pratnje među izbeglicama koje, od početka godine, a naročito od maja, svakodnevno borave na neformalnim mestima okupljanja u Beogradu“.²⁷ Beogradski centar za ljudska prava izražava zabrinutost zbog položaja dece koja u Srbiju dolaze iz Bugarske, zbog teškog puta preko planina koje su morali proći, ostavljeni na milost i nemilost krijumčara, kao i zbog mnogobrojnih izveštaja o lošem postupanju bugarske policije i neformalnih naoružanih grupa prema izbeglicama i migrantima.²⁸

Potreba za efikasnim sistemom prepoznavanja dece bez pratnje stalno

se naglašava od strane organizacija koje se bave zaštitom izbeglica, jer je ova grupa izbeglica naročito ugrožena i lako može biti zloupotrebljena od strane krijumčara i postati žrtva trgovine ljudima. Poseban izazov za prepoznavanje dece bez pratnje predstavlja činjenica da mnoga od njih putuju u grupama i ne žele da budu odvojeni. Nevladine organizacije u Srbiji su dokumentovale slučajeve u kojima su deca pogrešno bila registrovana kao odrasle osobe, iako su policijskim službenicima govorili da su maloletni. I pored naglašavanja važnosti obezbeđivanja zaštite i podrške deci bez pratnje, preporuke sa okruglog stola visokih zvančnika vlada i agencija u regionu iz 2013. godine o uspostavljanju „zajedničkih procedura za utvrđivanje najboljeg interesa deteta, postavljanje staratelja i utvrđivanje uzrasta dece“²⁹ nisu sprovedene.

U Makedoniji, deca bez pratnje se upućuju u centralni (međupotpinski) Centar za socijalni rad u Skoplju i dodeljuje im se staratelj u postupku azila. Skoro sva identifikovana deca bez pratnje zatražila su azil u Makedoniji, odnosno njihovi staratelji su podneli zahtev za azil u njihovo ime. Deca bez pratnje se smeštaju u sigurnu kuću za ranjive grupe tražilaca azila. Ova sigurna kuća ima ograničene kapacitete i nije specijalizovana samo za smeštaj dece bez pratnje, već predstavlja sklonište i za ranjive porodice, samohrane majke i žrtve trgovine ljudima. Iako su uslovi života u sigurnoj kući znatno bolji od onih u prihvathom centru za tražioca azila i izbeglicama je dostupna psihosocijalna podrška, deca bez pratnje koja su tamo bila smeštena navela su da im problem predstavlja ograničavanje kretanja van sigurne kuće i ograničavanje pristupa internetu. Cilj ovih restriktivnih mera bio je da se smanji rizik uspostavljanja kontakta sa krijumčarima, ali su mnoga deca ipak uspevala da napuste sigurnu kuću, a kasnije, uz pomoć krijumčara, i zemlju, izlažući se time mnogobrojnim rizicima od lošeg postupanja.

U Srbiji se deca bez pratnje upućuju na nadležne centre za socijalni rad, a zatim se smeštaju u neku od institucija koje se brinu o maloletnicima: Zavod za vaspitanje dece i omladine Beogradu, Žavod za vaspitanje omladine u Nišu i Dom za decu ometenu u razvoju „Kolevka“ u Subotici. Ipak, prema navodima Beogradskog centra za ljudska prava, ove institucije nisu specijalizovane za prihvat i brigu o maloletnim izbeglicama bez pratnje i nemaju dovoljno kapaciteta da smeste povećani broj dece bez pratnje.³⁰ Dodatno, smeštaj u Žavodu za vaspitanje omladine u Nišu je privremenog karaktera, odnosno traje dok dete bez pratnje ne izradi namenu da traži azil, nakon čega se smešta u centar za azil.³¹ Pošto većina centara za azil nema posebne objekte za smeštanje dece, oni, u nedostatku slobodnih mesta, mogu biti smešteni sa odraslim osobama, što je suprotno međunarodnim standardima. Većina dece bez pratnje napušta Srbiju pre nego što podnese zahtev za azil, najčešće uz pomoć krijumčara, što ih izlaže dodatnom riziku od lošeg postupanja i trgovine ljudima.

**БЕОГРАДСКИ ЦЕНТАР ЗА
ЛЈУДСКА ПРАВА ИЗРАЖАВА
ЗАБРИНУТОСТ ЗБОГ ПОЛОŽАЈА
ДЕЦЕ КОЈА У СРБИЈУ ДОЛАЗЕ
ИЗ БУГАРСКЕ, ЗБОГ ТЕШКОГ
ПУТА ПРЕКО ПЛАНИНА КОЈЕ
СУ МОРАЛИ ПРОЋИ, ОСТАВЉЕНИ
НА МИЛОСТ И НЕМИЛОСТ
КРИЈУМЧАРА, КАО И ЗБОГ
МНОГОБРОЈНИХ ИЗВЕШТАЈА
О ЛОШЕМ ПОСТУПАЊУ
БУГАРСКЕ ПОЛИЦИЈЕ И
НЕФОРМАЛНИХ НАОРУŽАНИХ
ГРУПА ПРЕМА ИЗБЕГЛИЦАМА И
МИГРАНТИМА.**

USLOVI U PRIHVATNIM CENTRIMA

Nakon zatvaranja balkanske rute, veliki broj izbeglica u pokretu, među kojima žene i deca, našli su se „zaglavljeni“ u prihvatnim ili tranzitnim centrima u Makedoniji i Srbiji, koji su bili napravljeni za privremeni boravak od jednog ili dva dana, a ne i za boravak na duži period. Uslovi u ovim centrima bitno su se razlikovali, ali su osnovna zaštita i pomoć opšte gledano bile neodgovarajuće. U kombinaciji sa povećanom nesigurnošću i izgubljenom nadom da će stići u zemlje destinacije, to je kod izbeglica prouzrokovalo rastuću anksioznost i frustraciju. Oksfamovi partneri koji su radili u tranzitnom centru Tabanovce u Makedoniji na granici sa Srbijom navode da su kod žena koje su tamo boravile počeli da se primećuju znaci povećanog stresa i anksioznosti. Ove žene su u početku odbijale da pričaju sa humanitarnim radnicima bez prisustva muža ili drugog muškarca iz porodice. Tada su humanitarni radnici organizovali radne aktivnosti za žene, polako uspostavljajući poverenje, omogućavajući ženama da otvoreno pričaju o svojim problemima, pa čak i da prijave zlostavljanje i nasilje. Uslovi u tranzitnom centru Tabanovce poboljšali su se kada su međunarodne organizacije i uprava centra počeli da rade na renoviranju objekta.

Zakoni o azilu i planovi za implementaciju u Makedoniji i Srbiji predviđaju posebnu brigu o ranjivim grupama tražilaca azila. U većim centrima za azil u ovim zemljama postoje posebne smeštajne jedinice za porodice i samohrane majke s decom. Ipak, loši uslovi i nedostatak adekvatnih usluga podrške su faktori koji utiču na to da izbeglice odluče da napuste ove zemlje i nastave svoje putovanje. Problem predstavlja i nedostatak prevodilaca, zbog čega tražilaci azila i migranti često nisu informisani o pravima koja im pripadaju i uslugama koje su im dostupne.

Jedini prihvati centar za tražioca azila u Makedoniji nalazi se u Vizbegovu, oko tri kilometra udaljenom od centra glavnog grada Skoplja. Njime upravlja Ministarstvo za rad i socijalnu politiku i može da pruži smeštaj za 150 izbeglica. Uslovi života su se poboljšali posle renoviranja objekta 2014. godine, kada su napravljene posebne spavaonica za muškarce i žene, kao i za porodice. Sigurna kuća za smeštanje dece bez pratnje i ranjivih grupa tražilaca azila napravljena je u Skoplju u avgustu 2015. godine. Ovo sklonište ima kapacitet da smesti 13 osoba i tamo se, pored dece bez pratnje, mogu smeštati i samohrane

majke s decom i potencijalne žrtve trgovine ljudima. Pored hrane i smeštaja, ovim osobama dostupno je i psihosocijalno savetovanje, kao i neformalno obrazovanje i socijalne aktivnosti za tinejdžere i decu, pristup medicinskoj pomoći, časovi engleskog jezika i radne obuke. Takođe postoje i dva tranzitna centra, Tabanovce na severnoj granici, sa kapacitetom za smeštanje 547 osoba, i Vinojug na jugu sa kapacitetom da smesti 134 osoba. Oba tranzitna centra su opremljena toaletima i kuhinjama, deejim prostorom i medicinskim ambulantama.

Trenutno u Srbiji postoji pet centara za azil³² sa kapacitetom od oko 1500 kreveta. Ovi centri, od kojih ni jedan nije građen namenski i od kojih se neki nalaze u starim fabrikama ili hotelima, nisu standardizovani i razlikuju se po kvalitetu smeštaja, a neki ne zadovoljavaju ni minimalne standarde za smeštaj i boravak izbeglica. U centru za azil u Krnjači u blizini Beograda, gde je smešten najveći broj tražilaca azila, obezbeđene je zasebna porodična baraka. Pored pet centara za azil, u toku izbegličke krize 2015. godine uspostavljeno je nekoliko prihvatnih centara,³³ sa kapacitetom od oko 3000 slobodnih kreveta.

Iako je većina migranata i tražilaca azila smeštena u centrima za azil i prihvatnim centrima u Srbiji, nekoliko stotina izbeglica i dalje se nalazi u okolini Beograda i na granici sa Mađarskom. Iako od početka 2016. godine sve veći broj osoba traži azil u Srbiji, veliki broj izbeglica ipak želi da nastavi putovanje i zbog toga ne želi da boravi u centrima za azil.³⁴ Kad je u drugoj polovini aprila 2016. godine počeo sa radom prihvati centar u Subotici u blizini granice sa Mađarskom, mnoge žene i deca odbijali su da odu tamu, jer su želeli da što pre pređu mađarsku granicu i zbog toga su birali da čekaju u neformalnim kampovima ispred mađarskih tranzitnih zona.

Medicinska pomoć, uključujući pomoć trudnicama i upućivanje u bolnicu ukoliko je potrebno, bila je dostupna i u Srbiji i u Makedoniji. S obzirom da su mnoge izbeglice bile žrtve ili svedoci nasilja u svojoj zemlji ili u toku putovanja i s obzirom da se njihova anksioznost povećavala zbog nemogućnosti da nastave dalje, mnogima je bila potrebna psihosocijalna pomoć, koja često nije bila dostupna. Zato postoji potreba za što većim brojem psihosocijalnih terpeuta koji bi pružili zaštitu izbeglicama, a naročito ženama.³⁵

**LOŠI USLOVI I NEDOSTATAK
ADEKVATNIH USLUGA
PODRŠKE SU FAKTORI KOJI
UTIČU NA TO DA IZBEGLICE
ODLUČE DA NAPUSTE OVE
ZEMLJE I NASTAVE SVOJE
PUTOVANJE.**

PRISTUP POSTUPKU AZILA

Kako je zatvaranje granica i uvođenje restriktivnih politika znetno otežalo mogućnost ljudi da nastave putovanje, sve veći broj njih se odlučuje da ostane u Srbiji i zatraži azil.³⁶ Zbog toga su lokalne nevladine organizacije, uključujući Oksfamove partneri u Srbiji i Makedoniji, uložile dodatne napore u pogledu pružanja informacija ljudima o njihovim pravima i obavezama, uključujući i pravo da zatraže azil.

Ipak, manjkavosti sprovođenja Zakona o azilu i slabii institucionalni kapaciteti, kako u Makedoniji tako i u Srbiji, značajno otežavaju pristup zaštiti. Najveći razlog za zabrinutost predstavlja otežan pristup postupku azila, kašnjenje pri izdavanju ličnih dokumenata tražiocima azila, kao i zamerke u pogledu toka postupka i kvaliteta odluka koje se donose u postupku azila.³⁷ Stope priznavanja zahteva za azil su na veoma niskom nivou u celom regionu, odnosno izuzetno mali broj tražilaca azila dobija izbeglički status uprkos činjenici da većina ovih osoba dolazi iz Sirije, Avganistana i Iraka, u kojima se dešava nasilje velikih razmera. Brojni su slučajevi izbeglica koje su imale nameru da zatraže azil u Srbiji i Makedoniji, ali nisu uspevale da od policijskih službenika dobiju potvrdu o izraženoj nameri da traže azil koja bi im omogućila da pristupe postupku. Dodatni problem u Srbiji predstavlja činjenica da ne postoji dovoljan broj stručnih prevodilaca pri institucijama koji bi pomogli u pružanju informacija tražiocima azila o njihovim pravima i obavezama, kao i o toku postupka azila. U nekim slučajevima i kada je namera da se zatraži azil bila jasna službenici policije su odbijali da ovim osobama izdaju potvrde o izraženoj nameri.³⁸

Situacija je naročito uznenirujuća u Makedoniji, a Makedonsko udruženje mladih pravnika navodi da vlasti izbeglicama selektivno omogućavaju pristup postupku azila. Takođe, zabeleženi su brojni slučajevi kada izbeglicama nije bilo dozvoljeno da podnesu zahtev za azil u tranzitnim centrima ili na granici, te da su ponekad i nakon što bi jasno izrazili nameru da zatraže azil bili vraćeni u Grčku. Nevladine organizacije smatraju da se namera vlasti može protumačiti kao želja da se izbeglice odvrate od traženja azila u Makedoniji i da se na ovakav način veštacki održava nizak broj tražilaca azila.

Nakon zatvaranja balkanske rute, i Srbija i Makedonija ponovo uvode praksu neformalnog vraćanja (tzv. *push-back*) izbeglica u zemlju iz koje su ušli na teritorij ovih država.³⁹ Obe zemlje su pojačale granične kontrole i sa svojih granica vratile veliki broj izbeglica i migranata bez sprovodenja ikakve formalne procedure za readmisiju niti saglasnosti osoba koje se vraćaju.

Naročito veliki broj ljudi je враćen iz Makedonije u Grčku u mesecima posle zatvaranja balkanske rute, kada se broj враćenih ljudi merio hiljadama. Procenjeno je da je 1.579 izbeglica i migranata bilo vraćeno od strane makedonske policije u Grčku bez mogućnosti da podnesu zahtev za azil, a maja meseca taj broj je iznosio 3.763.⁴⁰ Sledеćih meseci, manji broj osoba je bio uhapšen i proteran, ali i dalje je bilo nekoliko stotina takvih slučajeva svakog meseca. Međutim, nevladine organizacije koje rade na terenu prepostavljaju da je broj враćenih u Grčku daleko veći.

Takođe je zabeleženo i sporadično neformalno vraćanje izbeglica i migranata od strane srpske policije u Makedoniju. Organi Srbije saraduju sa bugarskim službama bezbednosti kako bi se zaustavile i vratile izbeglice koje u Srbiju ulaze u blizini Dimitrovgrada kod graničnog prelaza Gradina. Ovo je posebno uznenirujuće kada se uzmu u obzir izveštaji o široko rasprostranjenom zlostavljanju i maltretiranju od strane policije i krijumčara u Bugarskoj.⁴¹

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

RESTRIKTIVNA POLITIKA KOJA JE DOVELA DO ZATVARANJA GRANICA DUŽ BALKANSKE RUTE IMALA JE DRASTIČNE POSLEDICE PO IZBEGLICE I MIGRANTE, NAROČITO ZA ŽENE I DECU, KOJI SADA ČINE VIŠE OD POLOVINE IZBEGLIČKE POPULACIJE. OVE IZBEGLICE POKAZUJU VELIKU UPORNOST DA NASTAVE SVOJE DUGO I OPASNO PUTOVANJE. TO ŠTO SU PRINUĐENI DA PUTUJU NA NEREGULARAN NAČIN, KOJI VRLO ČESTO ZAVISI OD KRIJUMČARA, IZLAŽE IH POVEĆANOM RIZIKU OD NASILJA I ISKORIŠČAVANJA. OVO, ZAJEDNO SA OKRUTNIM USLOVIMA, OGRANIČENIM PRISTUPOM USLUGAMA ZA ZAŠTITU I POTEŠKOĆAMA DA PRISTUPE POSTUPKU AZILA UTIČE NA NJIHIVO FIZIČKO I PSIHIČKO ZDRAVLJE. VEOMA JE ZNAČAJNO DA IM SE OMOGUĆE DOSTOJANSTVENI I BEZBEDNI USLOVI PRIJEMA I DA SE PREMA NJIMA POSTUPA U SKLADU SA MEĐUNARODNIM PRAVOM.

PREPORUKE

VLADE ZEMALJA EVROPSKE UNIJE TREBA DA:

- stave bezbednost, dostojanstvo i prava tražilaca azila i migranata ispred restriktivne politike, uključujući zatvaranje granica koje primorava ljudе da se upuste u opasna putovanja;
- stvore bezbednije i transparentnije mogućnosti za kretanje ljudi i da poboljšaju pristup međunarodnoj zaštiti u Evropi za sve one koji beže od sukoba i progona, uključujući pristup poštenom, transparentnom i efikasnom postupku azila, fleksibilniju politiku spajanja porodice i preseljenje kao pitanja od izuzetne hitnosti.

VLADE SRBIJE I MAKEDONIJE VLADA TREBA DA:

- obezbede pristup poštenom i efikasnom postupku azila, u kome se vrši individualna procena svakog zahteva, a tražiocima azila imaju pristup pravnoj pomoći i pravo na žalbu;
- zaustave neformalno deportovanje ljudi preko granice, imajući u vidu da prema međunarodnom pravu i nacionalnim zakonima svako lice koje beži od progona ima pravo da zatraži azil i da se po tom zahtevu donese individualna odluka;
- zajedno sa ostalim činiocima razviju i sprovedu sveobuhvatni koordinisani odgovor za podršku žrtvama rodno zasnovanog nasilja i trgovine ljudima, što podrazumeva povećanje kapaciteta sigurnih kuća kao i angažovanje dodatnog obučenog osoblja;
- dodatno obuče službenike da prepoznaju i pruže pomoć ugroženim grupama, uključujući žrtve trgovine ljudima i da spreče i odgovore na rodno zasnovano nasilje;
- uvezši u obzir posebne mere zaštite i pomoći koje su neophodne za decu bez pratnje uvedu jedinstvenu proceduru za utvrđivanje najboljeg interesa deteta i imenovanje staratelja, da razviju efikasnu proceduru za procenu uzrasta i da obezbede odgovarajuće smeštajne kapacitete za njih;
- odrede posebne centre za azil čija će svrha biti isključivo smeštaj ranjivih osoba radi osiguravanja njihove lične bezbednosti;
- zaposle dodatne prevodioce, naročito žene prevodioce, za rad u centrima za azil i prihvatnim centrima.

VLADE SRBIJE I MAKEDONIJE, NEVLADINE ORGANIZACIJE I AGENCIJE UJEDINJENIH NACIJA TREBA DA:

- poboljšaju pružanje informacija tražiocima azila i migrantima kao i da osiguraju da i žene i deca imaju pristup informacijama o zaštiti i pomoći;
- preduzmu mere kako bi se poboljšala identifikacija ugroženih osoba i sistem upućivanja, a koje bi bile zasnovane na postojećim uspešnim inicijativama, kao što su multidisciplinarni mobilni timovi;
- razviju i povećaju ciljane usluge za žene i devojčice, uključujući informacije o rodno zasnovanom nasilju i službe za pomoć žrtvama, da odrede prostore za žene i decu u svim prihvatnim centrima i da obezbede psihosocijalnu, kao i ostale vrste pomoći;
- ojačaju regionalnu saradnju i mreže lokalnih nevladinih organizacija kako bi se povećala razmena informacija što će dovesti do adekvatne podrške ženama izbeglicama i razvijanju prekograničnog sistema upućivanja na sisteme podrške;
- regionalni sastanci šefova policije ne bi trebalo da se fokusiraju isključivo na graničnu bezbednost, već i na to kako obezbediti zaštitu ranjivim grupama izbeglica kao što su žene, deca i žrtve rodno zasnovanog nasilja i trgovine ljudima. Poželjno bi bilo da u ovakvim sastancima učestvuju i nevladine organizacije koje se bave pružanjem odgovarajućih vidova zaštite takvim ranjivim grupama;
- razviju i podrže radne i rekreativne aktivnosti za tražioce azila i migrante u centrima za azil i prihvatnim centrima uz uključivanje samih izbeglica i migranata u razvoj takvih programa.

PRILOZI

IZVORI

Amnesty International, Europe's Borderlands: Violations against Refugees and Migrants in Macedonia, Serbia and Hungary, jul 2015. godine.

Amnesty International, Bulgaria: It is time to address the allegations of abuse of refugees and migrants by the police, decembar 2015. godine.

Amnesty International, Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe, januar 2016. godine.

Atina, Otvorena pisma.

Beogradski centar za ljudska prava, Pravo na azil u Republici Srbiji 2014, april 2015.

Beogradski centar za ljudska prava, Pravo na azil u Republici Srbiji: periodični izveštaj april - jun 2016, jul 2016. godine.

Beogradski centar za ljudska prava, Safe Passage: Testimony of people arriving in Dimitrovgrad, Serbia from Bulgaria, novembar 2015. godine.

Evropska komisija, Saopštenje o postignutom sporazumu sa Turskom, 29. novembar 2015. godine.

Eurostat, Four-fold rise in the number of unaccompanied children seeking asylum in the EU in 2015, maj 2016. godine.

Human Rights Watch, As Though We Are Not Human Beings: Police Brutality against Migrants and Asylum Seekers, septembar 2015. godine.

Human Rights Watch, Serbia: Police Abusing Migrants, Asylum Seekers, april 2015. godine.

Makedonsko udruženje mladih pravnika, Field Report July 2016, avgust 2016. godine.

Makedonsko udruženje mladih pravnika, Field Report: April – May – June 2016, jul 2016. godine.

Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i decom, Sl. glasnik SRJ – međunarodni ugovori, br. 06/01.

The Guardian, 14 Migrants killed by train while walking on tracks in Macedonia, april 2015. godine.

UNHCR, Europe's Refugee Emergency Response Update #16, 18 – 31 December 2015, januar 2016. godine.

UNHCR, Serbia Interagency Operational Update April 2016.

UNHCR, Interagency Operational Updates Serbia May 2016.

UNHCR, Interagency Operational Updates Serbia June 2016.

UNHCR, Interagency Operational Updates Serbia August 2016.

UNHCR, Europe's Refugee Emergency Response Update #29, 19 July – 8 August 2016, avgust 2016. godine.

UNHCR, Europe's Refugee Emergency Response Update #29, 19 July – 8 August 2016, avgust 2016. godine.

UNHCR, Roundtable on Refugee Protection and International Migration in the Western Balkans: Suggestions for a Comprehensive Regional Approach [10-11 December 2013, Vienna, Austria]: Summary Report, mart 2014. godine.

UNHCR, The Former Yugoslav Republic of Macedonia as a Country of Asylum: Observations on the Situation of Asylum-Seekers and Refugees in the Former Yugoslav Republic of Macedonia, avgust 2015. godine.

UNHCR, Serbia as a Country of Asylum: Observations on the Situation of Asylum-Seekers and Beneficiaries of International Protection in Serbia, avgust 2015. godine.

UN Women, Gender Assessment of the Refugee and Migration in Serbia and fYR Macedonia, januar 2016.

REFERENCE

- ¹ Pojam Makedonija u ovom izveštaju koristi se da označi Bišu Jugoslovensku Republiku Makedoniju.
- ² UNHCR, Europe's Refugee Emergency Response Update #16, 18 – 31 December 2015, januar 2016, dostupno na engleskom jeziku na: <http://www.refworld.org/docid/56bd0bd4.html>.
- ³ UNHCR je izvestio da, od 15 septembra 2016. godine, 21% izbeglica koje pristaju u Grčku čine žene, a 38% su deca. S druge strane, UNICEF upozorava da među "izbeglicama i migrantima koji dolaze u Grčku i onima koji se nalaze u Zapadnom Balkanu" ima čak 40% 22% žena.
- ⁴ The Guardian, "14 Migrants killed by train while walking on tracks in Macedonia," april 2015. godine, dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2015/apr/24/several-migrants-hit-by-train-killed-central-macedonia>; Human Rights Watch, "As Though We Are Not Human Beings": Police Brutality against Migrants and Asylum Seekers, september 2015. godine, dostupno na: <https://www.hrw.org/report/2015/09/21/though-we-are-not-human-beings/police-brutality-against-migrants-and-asylum/i>; Amnesty International, Europe's Borderlands: Violations against Refugees and Migrants in Macedonia, Serbia and Hungary, jul 2015. godine, dostupno na: http://www.amnesty.eu/content/assets/Reports/Europe's_Borderlands_Balkans.pdf.
- ⁵ Saopštenje o postignutom sporazumu dostupno je na: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/29-eu-turkey-meeting-statement/>.
- ⁶ UNHCR, Interagency Operational Updates Serbia May 2016; UNHCR, Interagency Operational Updates Serbia June 2016; UNHCR, Interagency Operational Updates Serbia August 2016.
- ⁷ UNHCR, Europe's Refugee Emergency Response Update #29, 19 July – 8 August 2016, dostupno na: <http://data2.unhcr.org/en/documents/details/51145>.
- ⁸ Makedonsko udruženje mlađih pravnika, Field Report July 2016, str.2, dostupno na engleskom jeziku: <http://myla.org.mk/wp-content/uploads/2016/09/Field-report-July-final-za-pechatenje.pdf>.
- ⁹ Srbija je u septembru usvojila novi Plan reagovanja za period oktobar 2016-mart 2017.
- ¹⁰ UN Women, Gender Assessment of the Refugee and Migration in Serbia and fYR Macedonia, januar 2016, str. 17, dostupno na: <http://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/serbia/gender%20assessment%20of%20the%20refugee%20and%20migration%20crisis%20in%20serbia.pdf?v=1&d=20160112T163308>.
- ¹¹ Postoje i standarde operativne procedure za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima, koje su usvojene 2010. godine. Partneri Oksfama u Makedoniji, Open Gate/La Strada i Makedonsko udruženje mlađih pravnika uključeni su u procesu kreiranja standardnih pravila postupanja za prevenaciju i odgovor na seksualno i rodno zasnovano nasilje.
- ¹² Beogradski centar za ljudska prava dao je svoje komentare za načrt zakona.
- ¹³ Dvo uključuje, inter alia, pravo da se traži azil, nediskriminaciju i non-refoulement, principe koji su garantovani Konvencijom UN o statusu izbeglica iz 1951. godine i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima.
- ¹⁴ Svedočenja su sakupljena u toku radionice pod naslovom „Otvorena pisma“, koja je organizovana od strane Oksfamovog partnera, nevladine organizacije ATINA, u toku koje su 74 žene izbeglice i devojke, privremeno smeštene u centru za azil u Knjaževu i prihvatom centru u Preševu u Srbiji, podelile svoja iskustva.
- ¹⁵ Prema članu 3. Protokola Ujedinjenih nacija o zaštiti, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudima, naročito ženama i decom, trgovina ljudima se definisi na sledeći način: "(a) trgovina ljudima označava regрутовање, транспорт, пребацивање, скривање или приhvatanje особа путем претње ili кориšћењем сile ili drugim облицима принуде, отмичања, заплашивања, обманом, злoupotrebotom ovačenja, ili teškog polozaja, ili davanjem, ili primanjem novca, ili koristi od dobijanja saglasnosti od особе koja ima kontrolu nad другом osobom u svrhu iskorisćavanja. Iskorisćavanje znači, najmanje, iskorisćavanje za prostituciju drugih ili drugih oblika seksualnog iskorisćavanja, prisilni rad ili ustuge, opstvo ili praktikovanje nečeg sličnog opstvu, servitnost ili odstranjanje organa; (b) Saglasnost žrtve trgovine ljudima na iskorisćivanje s namerom navedeno u stavu (a) ove prakse biće nebitna dok je bilo koje od sredstava navedenih u stavu (a) biti upotrebljeno; (c) Regрутовање, транспорт, пребацивање, скривањe ili prihvatanje deteta u svrhu iskorisćavanja smatraće se trgovinom ljudima čak i kada to ne uključuje bilo koje od sredstava navedenih u stavu (a) ovog člana"; Krijumčarenje je definisano članom 3. Protokola UN protiv krijumčarenja migranata na zemlji, po moru ili u avionu kao: "Snabdevanje u svrhu postizanja direktne ili indirektnе finansijske ili druge materijalne koristi od ilegalnog ulaska pojedinaca u državu članicu u kojoj osoba nije državljanin te zemlje ili nema prebivalište u toj zemlji."
- ¹⁶ Beogradski centar za ljudska prava, Pravo na azil u Republici Srbiji: periodični izveštaj april - jun 2016, jul 2016. godine, str. 11, dostupno na: <http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2016/09/SRB-FINAL.pdf>.
- ¹⁷ Videti npr., Amnesty International, Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe, januar 2016. godine, dostupno na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/>; UN Women, Gender Assessment of the Refugee and Migration in Serbia and fYR Macedonia, januar 2016, dostupno na: <http://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/serbia/gender%20assessment%20of%20the%20refugee%20and%20migration%20crisis%20in%20serbia.pdf?v=1&d=20160112T163308>.
- ¹⁸ UN Women, Gender Assessment of the Refugee and Migration in Serbia and fYR Macedonia, januar 2016, str. 27, dostupno na: <http://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/serbia/gender%20assessment%20of%20the%20refugee%20and%20migration%20crisis%20in%20serbia.pdf?v=1&d=20160112T163308>.
- ¹⁹ UNHCR, Serbia Interagency Operational Update April 2016, maj 2016. godine.
- ²⁰ Npr. Amnesty International, Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe, januar 2016. godine, dostupno na:

OVAJ IZVEŠTAJ SAČINJEN JE OD STRANE SLEDEĆIH ORGANIZACIJA:

OXFAM

www.oxfam.org

OXFAM

Oxfam je međunarodna konfederacija 17 organizacija, koja zajedno sa partnerima i lokalnim zajednicama radi u preko 90 zemalja. Svaki treći stanovnik na svetu živi u siromaštu. Oxfam je odlučan u nameri da promeni takav svet kroz rad na mobilizaciji ljudi u borbi protiv siromaštva. Oxfam radi na pronalaženju praktičnih i inovativnih metoda širom sveta usmerenih ka spašavanju ljudi od siromaštva i napretku. Mi spašavamo živote i pomaze u obnovi imovine u vreme katastrofe. Mi učestvujemo u kampanjama koje omogućavaju da glas siromašnih utiče na lokalne i globalne odluke koje ih se tiču. U svemu što radi, Oxfam saraduje sa partnerskim organizacijama i ugroženim ženama i muškarcima, kako bi se iskorenila nepravda koja uzrokuje siromaštvo.

Svoje aktivnosti usmerene ka zaštiti izbeglica koje prolaze kroz Makedoniju i Srbiju Oxfam sprovodi uz podršku partnera:

U SRBIJI

ATINA

www.atina.org.rs

ATINA je udruženje građana za borbu protiv trgovine ljudima i svih oblika rodno zasnovanog nasilja;

BEogradski centar za ljudska prava

www.bgcentar.org.rs

Beogradski centar za ljudska prava je osnovan je 1995 i predstavlja nestramačko, nepolitičko i neprofitno udruženje građana zainteresovanih za unapređenje teorije i prakse u oblasti ljudskih prava i humanitarnog prava i jačanje vladavine prava.

U MAKEDONIJI

MAKEDONSKO UDRUŽENJE MLAĐIH PRAVNIKA (MYLA)

www.myla.org.mk

Makedonsko udruženje mlađih pravnika je nevladina, neprofitna i nepolitička profesionalna organizacija pravnika, osnovana 2004 sa ciljevom promovisanja ljudskih prava i vladavine prava i razvijanja pravne profesije u Makedoniji;

OPEN GATE/LASTRADA

www.lastrada.org.mk

Open Gate/Lastrada je organizacija civilnog društva koja promoviše ljudska prava ištiti prava osoba koje se nalaze u riziku i žrtava zlostavljanja i trgovine ljudima.

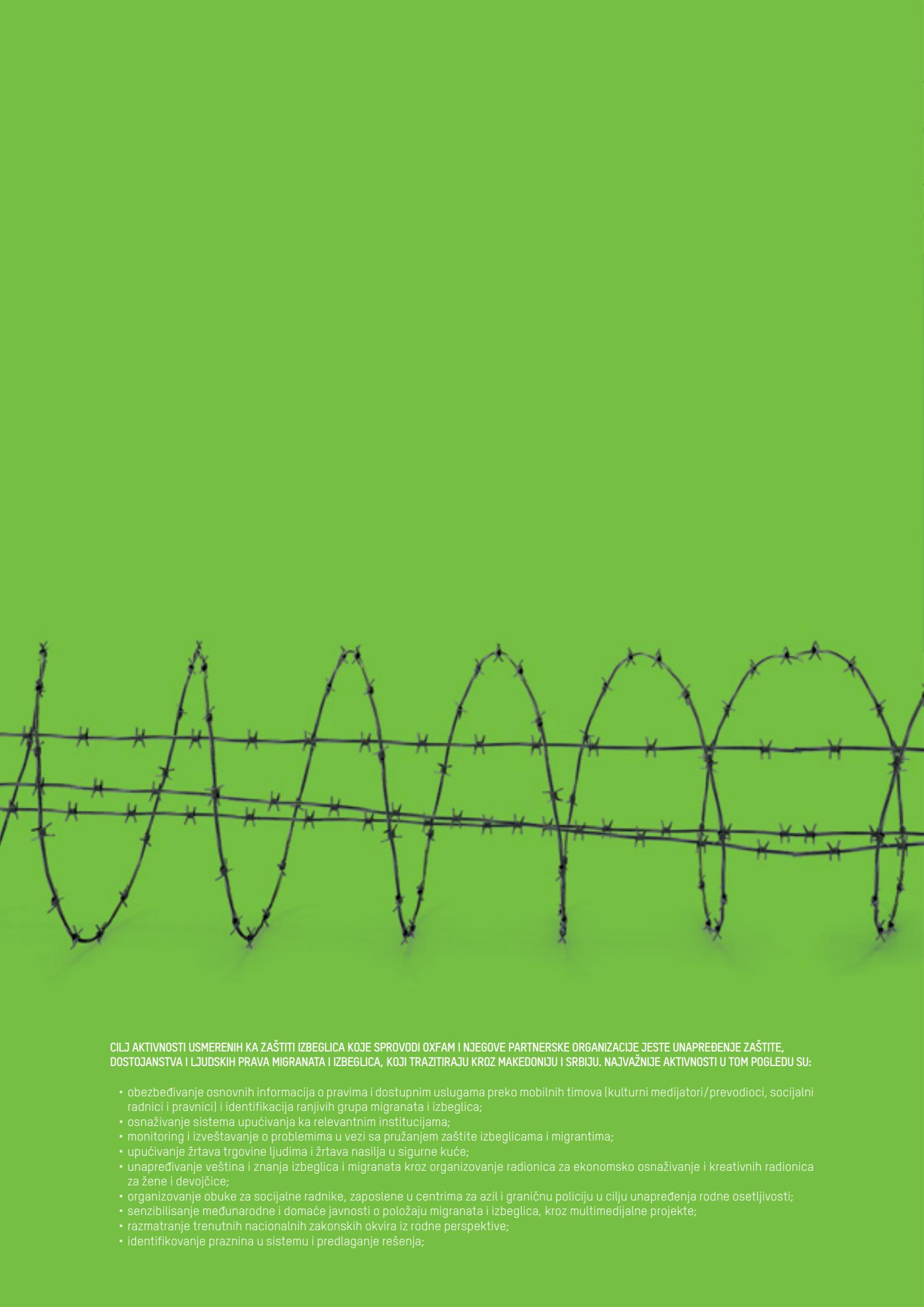
OVAJ IZVEŠTAJ FINANSIRAN JE OD STRANE:

UN WOMEN

www.unwomen.org

UN Women je globalni predvodnik u oblasti rodne ravnopravnosti, osnovana sa ciljem ubrzanih postizanja napretka po pitanju ispunjavanja njihovih potreba širom svijeta. UN Women je pouzdan partner za zagovaračima promena i donosiocima odluka iz svih sfera života i lider u naporima za postizanje rodne ravnopravnosti.

CILJ AKTIVNOSTI USMERENIH KA ZAŠTITI IZBEGLICA KOJE SPROVODI OXFAM I NJEGOVE PARTNERSKE ORGANIZACIJE JESTE UNAPREĐENJE ZAŠTITE, DOSTOJANSTVA I LJUDSKIH PRAVA MIGRANATA I IZBEGLICA, KOJI TRAZITIRAJU KROZ MAKEDONIJU I SRBIJU. NAJAVAŽNIJE AKTIVNOSTI U TOM POGLEDU SU:

- obezbeđivanje osnovnih informacija o pravima i dostupnim uslugama preko mobilnih timova (kulturni medijatori/prevodioci, socijalni radnici i pravnici) i identifikacija ranjivih grupa migranata i izbeglica;
- osnaživanje sistema upućivanja ka relevantnim institucijama;
- monitoring i izveštavanje o problemima u vezi sa pružanjem zaštite izbeglicama i migrantima;
- upućivanje žrtava trgovine ljudima i žrtava nasilja u sigurne kuće;
- unapređivanje veština i znanja izbeglica i migranata kroz organizovanje radionica za ekonomsko osnaživanje i kreativnih radionica za žene i devojčice;
- organizovanje obuke za socijalne radnike, zaposlene u centrima za azil i graničnu policiju u cilju unapređenja rodne osjetljivosti;
- senzibilisanje međunarodne i domaće javnosti o položaju migranata i izbeglica, kroz multimedijalne projekte;
- razmatranje trenutnih nacionalnih zakonskih okvira iz rodne perspektive;
- identifikovanje praznina u sistemu i predlaganje rešenja;